

3. Державне агентство водних ресурсів України. URL: <https://sumyvodres.davr.gov.ua/vodni-resursi/>
4. Закон України «Про туризм» 2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.11.2021)
5. Зігунов В. М. Організація турів вихідного дня по річці Псел. – Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. 24 с.
6. Зігунов М.В. Особливості створення рекреаційних кластерів із водного туризму на Сумщині. URL: https://www.researchgate.net/publication/340907145_OS_OBLIVOSTI_STVORENNA_REKREACIJNIH_KLASTERIV_IZ_VODNOGO_TURIZMU_NA_SUMSINI
7. Ніколаєнко А. А. 7. Особливості організації водного туризму в Україні. Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні : теорія, практика та інновації розвитку. Умань: Видавець «Сочінський, 2015. С. 144-145.
8. Притков В. Ю. Екстремальний туризм в Україні: сучасний стан та перспектива розвитку. Географія та туризм. 2012. №19. с. 44– 51.

О. С. Кулинич, В.М. Зігунов

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка.

ГІРСЬКА ПІДГОТОВКА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

У статті визначається особливості гірської підготовки військових підрозділів Збройних сил України яка проводиться з метою забезпечення їх готовності до виконання службово-бойових завдань гірській місцевості. В роботі розкрито особливості програми гірської підготовки військових підрозділів за напрямками «інструктор гірської підготовки» і «спеціаліст гірської підготовки».

Ключові слова: *гірська підготовка, військовий підрозділ, дисципліна, інструктор, спеціаліст.*

В статье определяется особенности горной подготовки военных подразделений Вооруженных сил Украины, которая проводится с целью обеспечения их готовности к выполнению служебно-боевых задач горной местности. В работе раскрыты особенности программы программы горной подготовки военных подразделений по направлениям «инструктор горной подготовки» и «специалист горной подготовки».

Ключевые слова: *горная подготовка, военное подразделение, дисциплина, инструктор, специалист.*

The article defines the features of mountain training of military units of the Armed Forces of Ukraine, which is carried out in order to ensure their readiness to perform combat missions in the mountains. The peculiarities of the program of mountain training of military units in the directions of «mountain training instructor» and «mountain training specialist» are revealed in the work.

Key words: *mountain training, military unit, discipline, instructor, specialist.*

Постановка проблеми. Успішне виконання бойового завдання в умовах гірської місцевості багато в чому залежить від навченості особового складу, уміння пересуватися в горах, в доланні складної ділянки гірського рельєфу з використанням спеціального спорядження

на тлі великих фізичних навантажень в умовах кисневого голодування, яке справляє значний вплив на морально-психологічний та функціональний стан військових підрозділи різного спрямування [4, 5].

Гірська підготовка вимагає всебічної підготовки військового, починаючи від його стану здоров'я, фізичної підготовленості, а також ступеня спортивно-гірської підготовки майбутніх військовослужбовців Збройних сил України [1, 5].

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питаннями гірської підготовки у військових підрозділах Збройних Сил України досліджується науковцями та результати дослідження з даної тематик и викладаються у закритих українських наукових джерелах військового призначення. У доступному просторі наукові публікації українських вчених не виявлено. Але тема гірської і висотно-гірської підготовки військових підрозділів є актуальною в Україні і потребує дослідження та розробки відповідного теоретичного і навчально-методичного забезпечення.

Мета: вивити особливості гірської підготовки у збройних силах України.

Виклад основного матеріалу. В цілях якісного навчання особового складу з предмету «Гірська підготовка» у військах, визначено перелік освітніх організацій, що належать до профільних ЗВО Міністерства оборони по підготовці військових фахівців в області гірської підготовки. До них відносяться: загальновійськові та командні училища, які здійснюють підготовку командирів гірсько-висотних підрозділів для забезпечення гірсько-штурмових підрозділів Збройних Сил України (ЗСУ).

У 2016 році була розроблена програма гірської підготовки, яка лягла в основу структури підготовки військових фахівців, що залучаються до виконання завдань в умовах гірської місцевості ЗСУ.

Підготовка військовослужбовців гірсько-штурмових підрозділів здійснюється послідовно за відповідними програмами підготовки підрозділів, видів, родів військ ЗСУ, в яких передбачений предмет «Гірська підготовка» і програмами, що затверджуються начальником з фізичної підготовки і спорту Збройних Сил України [2, 3].

Освоєння військовослужбовцями програм першого, другого і третього рівнів гірської підготовки проводиться послідовно під керівництвом командирів гірських підрозділів у пунктах постійної дислокації, гірських районах і центрах, гірських полігонах.

До навчання по програмі гірської підготовки («Інструктор гірської підготовки») залучаються військовослужбовці:

- заміщають штатні посади «Інструктор гірської підготовки»;
- посадові особи, відповідальні за організацію і проведення занять з гірськими підрозділами.

По закінченні навчання за програмою гірської підготовки («Інструктор гірської підготовки») оцінюються рівень теоретичної і практичної підготовки військовослужбовців, передбачений даною програмою.

Аналіз стану гірської підготовки у ЗСУ свідчить про позитивну динаміку і поліпшення якості гірської підготовки в воїнських підрозділах, які виконують завдання у гірській місцевості [6]. Цей факт підтверджують результати інспекторських перевірок комісією з фізичної підготовки і спорту ЗСУ гірських військових частин.

Діюча система підготовки військових спеціалістів по гірській підготовці має величезний потенціал. Разом з тим, результати дослідження та їх аналіз дозволили виявити ряд проблемних питань, перешкоджаючих ефективному функціонуванню системи гірської підготовки ЗСУ, які вимагають:

- внесення змін у структуру управління гірською підготовкою у військових підрозділах;
- оптимізації підготовки військових фахівців з гірській підготовці в профільних ЗВО МО України;
- організації навчання військових фахівців з гірської підготовки за двома напрямками:
  1. Підготовка військовослужбовців, залучених до виконання завдань в умовах гірської місцевості;
  2. Підготовка випускників у профільних вузах.

Для вирішення виявлених проблем в системі гірської підготовки у ЗСУ необхідне удосконалення діючих програм з гірської підготовки у військових підрозділах ЗСУ різного призначення. Визначити порядок взаємодії посадових осіб військових підрозділів при організації та проведенні гірської підготовки, а також місце і роль керівників системи фізичної підготовки у військових частин при реалізації програм з гірською підготовкою. Крім того, необхідно зазначити мінімальні рівні гірської підготовки посадових осіб, відповідальних за організацію та проведення гірської підготовки.

Навчання особового складу військових підрозділів, що залучаються до виконання завдань в гірській місцевості, здійснюються під керівництвом командирів гірських підрозділів. Важливо відзначити, що

керівники занять, які проводять навчання військовослужбовців по предмету «Гірська підготовка» повинні мати рівень гірської підготовки на один рівень вище програми, визначеної для майбутніх фахівців.

Особливість розробки та удосконалення програми гірською підготовки у військових підрозділах варіанту структури управління гірською підготовкою у військових частинах ЗСУ полягає в тому, що б ній була зазначена посадова особа, яка безпосередньо відповідає за планування, організацію і реалізацію гірської підготовки військово службовців, це дозволить найбільш оптимально і раціонально вибудувати систему управління гірської підготовкою у різних військових підрозділах ЗСУ.

У запропонованому варіанті гірської підготовки військових фахівців з гірської підготовки у ЗСУ закладена ідея про те, що профільні заклади вищої освіти МО України, що здійснюють підготовку командирів гірських підрозділів на єдиній комплексній навчальній дисципліні «Гірська підготовка» з обов'язковими гірськими польовими заняттями у центрах гірської підготовки ЗСУ [3].

Після закінчення закладів вищої освіти МО України випускники повинні розподілятися у військах на посади, фахівці яких займаються організацію і реалізацією гірської підготовки у військових підрозділах різних напрямків. У процесі їх служби в разі необхідності, а також в цілях підвищення рівня професійної підготовленості вони можуть бути направлені до центрів гірської підготовки ЗСУ, для проходження навчання за додатковою програмою, з метою отримання додаткової кваліфікації «Інструктор гірської підготовки». І потім випускники центрів гірської підготовки розподіляються у військові частини, які призначені для вирішення службово-бойових завдань в гірській місцевості.

У процесі навчання одночасно з освоєнням програми «Інструктор гірської підготовки». курсантам повинна надаватись можливість освоїти додаткову програму для отримання кваліфікації «Спеціаліст гірської підготовки». Принципова відмінність кваліфікації «Інструктор гірської підготовки» і «Спеціаліст гірської підготовки» полягає в тому, що на відміну від інструктора з гірської підготовки, який основний службовий час витрачає на надання допомоги командирам підрозділів у проведенні практичних занять з предмета «Гірська підготовка», фахівець з гірської підготовки здійснює організаційно-управлінську діяльність, щодо реалізації гірської підготовки у військовій частині. Сутністю даної діяльності є в організації і вирішенні всіх питань взаємодії з посадовими особами військової частини, які залучаються до організації і проведення

гірської підготовки у військових підрозділах. Одним з важливих вимог у підготовці військових спеціалістів з гірської підготовки ЗСУ повинно бути обов'язкове їх підвищення кваліфікації один раз у три роки всіх посадових осіб, які відповідають за організацію та проведення гірської підготовки у військових підрозділах різних напрямків..

Висновок. Від так, ефективність навчального процесу гірської підготовки фахівців ЗСУ залежить від:

- можливості внесення змін у посадові обов'язки помічників командира з фізичної підготовки при розробці «Настанови з фізичної підготовки», з урахуванням значення гірської підготовки у військових підрозділах;
- додаткового отримання різних рівнів гірської підготовки фахівцями військових підрозділів;
- змісту програми підвищення кваліфікації військових фахівців з гірської підготовки;
- змісту програми навчальної дисципліни «Гірська підготовка» для курсантів профільних закладів вищої освіти МО України.

Список використаних джерел

1. Зігунов В. М. Военно-прикладное значение видов спортивного туризма. Херсон: Молодий вчений, 2018. С. 18 - 22.
2. Курс гірської підготовки. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/viyskovyi-alpinisti-shcho-za-kurs-girskoi-pidgotovki-prokhodyat-biytsi-zsu-202101211274201>
3. Курс гірської підготовки: висновки армійського вишколу в екстремальних умовах. URL: https://www.zsu.gov.ua/new_page/60596b9e0520557939aad969
4. Кулинич О. С., Зігунов В. М. Альпіністська підготовка у військових підрозділах спеціальних призначень. *Стан та перспективи сучасного туризму: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*. Суми. ФОП Цьома С. П., 2019. С. 141-145.
5. Кулинич О. С., Зігунов В. М. Гірська підготовка співробітників підрозділів спеціального призначення. *Індустрія туризму та гостинності: досвід, проблеми, перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (14–15 квітня 2021 р., м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С. П., 2021. С. 180-184.
6. Снайпери ДШВ проходять спеціальну гірську підготовку. URL: <https://novynarnia.com/2021/05/26/snajpery-dshv/>